

PILIE TINĖS
VISUOMENĖS
INSTITUTAS

Ilgalaikė pilietinio ir
tautinio ugdymo
programa

2009 01 19

KAIP PER METUS PAKITO LIETUVOS PILIETINĖ GALIA?

2007 m. pirmąkart buvo nustatytas Lietuvos pilietinės galios indeksas: jis siekė 32,7 balo iš 100 galimų. Pilietinės visuomenės institutas (PVI), Švietimo ir mokslo ministerijos paremtas, 2008-ųjų pabaigoje dar kartą atliko Lietuvos pilietinės galios tyrimą. Jis parodė, kad visuomenės pilietinė galia per pastaruosius metus iš esmės nepakito ir lieka gana menka: **2008 metų indeksas - 33,2 balo**. Tačiau kai kurios pilietinės nuostatos bei laikysenos per metus pasikeitė.

Pilietinės galios indekso paskirtis – nustatyti, kaip kinta Lietuvos visuomenės domėjimasis viešaisiais reikalais, pilietinis dalyvavimas, požiūris į turimas pilietines galias. Indekso skaičiavimas paremtas reprezentatyviomis Lietuvos gyventojų ir mokytojų apklausomis, kurias 2008 m. lapkritį ir gruodį PVI užsakymu atliko „TNS Gallup“. Visuomenės pilietinę galią pagal pačių parengtą metodiką jau antrus metus tyrė PVI ekspertai dr. Mindaugas Degutis, dr. Ainė Ramonaitė ir dr. Rūta Žiliukaitė.

Žmonės pradėjo aktyviau dalyvauti kai kuriose pilietinėse veiklose

Esamas visuomenės pilietinis aktyvumas yra svarbiausias pilietinės galios matmuo. Apklausoje gyventojų buvo klausama, ar per paskutinius metus jie dalyvavo įvairiose pilietinėse veiklose. Dr. M. Degutis teigia, kad kaip ir ankstesniais metais pilietinis aktyvumas Lietuvoje yra labiausiai orientuotas į vietos bendruomenes, socialinį solidarumą bei reiškiasi pasyvaus dalyvavimo formomis.

2008 m. daugiausia Lietuvos gyventojų dalyvavo labdaros akcijose: 50 proc. respondentų teigė, kad yra per pastaruosius metus aukoję labdarai pinigų, daiktų arba kitaip parėmę asmenis ar visuomenines organizacijas. Trečdalis gyventojų sakėsi dalyvavę aplinkos tvarkymo talkose, penktadalis – bendruomeninėje veikloje, 16 proc. – kreipęsis į valstybės kontroliuojančias institucijas pranešdami apie įstatymų pažeidimus. Kitose veiklose – protesto akcijose, pilietinėse veiklose, paremtose informacinių technologijų naudojimu, politinių partijų, visuomeninių organizacijų ir judėjimų veikloje – praėjusiais metais, nors ir vyko Seimo rinkimai, dalyvavo mažiau nei dešimtadalis šalies gyventojų.

Per 2008 metus išaugo dalyvaujančių labdaros akcijose procentas (2007 m. – 45 proc., 2008 m. – 50 proc.) ir besikreipiančių į valstybės kontroliuojančias institucijas su pranešimais apie įstatymų pažeidimus nuošimtis (2007 m. – 11 proc., 2008 m. – 16 proc.). Per praėjusius metus sumažėjo žmonių, nedalyvavusių jokioje pilietinėje veikloje: 2007 m. niekur nedalyvavę sudarė 40 proc., o 2008 m. – 35 proc.

Sprendžiant šalies politines problemas mažiau gyventojų liktų nuošalyje

Siekiant nustatyti visuomenės pilietinio dalyvavimo potencialą, gyventojų buvo klausama, ar jie imtųsi inicijuoti pilietines akcijas, ar prisidėtų prie jų, jeigu visai visuomenei iškiltų rimta politinė ar ekonominė problema, ar bendruomenė, kuriai žmogus priklauso, susidurtų su vietinės reikšmės problemomis.

2008-ųjų tyrimo duomenys rodo, kad, kaip ir ankstesniais metais, labiausiai Lietuvos gyventojus paskatintų imtis veiklos vietinės reikšmės problemos, su kuriomis susidurtų ar jie patys, ar jų aplinkos žmonės: 27 proc. apklaustųjų teigė, kad imtųsi organizuoti veiklą tokiais vietos problemomis spręsti, dar 48 proc. nurodė, kad prisidėtų prie tokios veiklos, 21 proc. – liktų nuošalyje. Tris kartus mažesnė dalis gyventojų imtųsi organizuoti veiklą, jei visai krašto visuomenei iškiltų rimta ekonominė ar politinė problema, ir du kartus daugiau žmonių, nei vietinės reikšmės problemos atveju, liktų nuošalyje.

Per metus sustiprėjo gyventojų nuostata imtis pilietinės veiklos tuomet, jei visa visuomenė susidurtų su rimta politine problema. 2007 m. atsakydami į klausimą, kaip elgtųsi, jei šalies prezidentas nutartų panaikinti parlamentą, 51 proc. respondentų nurodė, kad laikytųsi nuošalyje. 2008-ųjų tyrimo duomenimis, tokių gyventojų būtų tik 42 proc. Tuo tarpu per metus nuo 33 proc. iki 42 proc. išaugo nuošimtis žmonių, teigiančių, kad, iškilus rimtai viso krašto politinei problemai, prisidėtų prie aktyvių pilietinių veiksmų. Organizuoti pilietinę veiklą tokiu atveju imtųsi tik 8 proc. apklaustųjų.

Dauguma Lietuvos gyventojų jaučiasi neturį jokios įtakos visuomenei svarbiems sprendimams

Per praėjusius metus visiškai nepakito Lietuvos gyventojų pilietinės įtakos suvokimas – jis išlieka itin menkas.

Tiriant pilietinę galią respondentai buvo prašomi, remdamiesi 10 balų skale, įvertinti, kiek įvairios visuomeninės grupės turi įtakos priimant sprendimus, darančius įtaką visos visuomenės ar atskirų jos grupių gyvenimui. Ir šiomet dauguma lietuvių jaučiasi neturį jokios įtakos priimant visuomenei svarbius sprendimus: savo asmeninę įtaką lietuviai įvertino 2,5, kitų eilinių piliečių – 2,9, visuomeninių organizacijų ir bendruomenių – 4,8 balo.

Žmonių supratimu, politinė galia yra aiškiai pasislinkusi politikų ir valdininkijos pusėn: Seimo narių įtakos vertinimo vidurkis – 8,3, valdininkų – 7,6, prezidento – 7,2 balo.

Žiniasklaidos atstovai ir verslininkai, Lietuvos gyventojų nuomone, turi šiek tiek mažiau įtakos negu valdžios institucijos, tačiau manoma, jog jų įtaka veik du kartus didesnė negu eilinių piliečių (vertinimo vidurkiai – 6,6 ir 6,8).

Sustiprėjo nesaugumo dėl pilietinės veiklos jausmas

Dauguma šalies gyventojų lieka įsitikine, kad užsiimti pilietine veikla Lietuvoje yra rizikinga. 2008-ųjų tyrimo duomenys rodo, kad daugiau nei pusė Lietuvos gyventojų mano, jog yra labai tikėtina ar tikėtina pilietiškai aktyviam žmogui prarasti darbą (tai teigia net 66 proc.), būti laikomam aplinkinių keistuoliu (59 proc.), sulaukti viešo užsipuolimo ar šmeižto (67 proc.), įtarinėjimų, kad veikia dėl savanaudiškų paskatų (68 proc.), sulaukti grasinimų susidoroti (64 proc.).

2008-aisiais aplinka Lietuvoje tapo dar mažiau palanki pilietinei veiklai: per pastaruosius metus išaugo procentas gyventojų, manančių, kad yra labai tikėtina, jog žmogus, inicijuojantis ar aktyviai dalyvaujantis pilietinėse akcijose, gali prarasti darbą, gali būti laikomas aplinkinių keistuoliu; taip pat šiek tiek padidėjo procentas žmonių, manančių, kad labai tikėtina arba tikėtina, jog pilietiškai aktyvus žmogus bus viešai užsipultas ar įtartas aplinkinių veikiąs dėl savanaudiškų paskatų.

Lietuvos jaunimas nesidomi politikos naujienomis, tačiau yra nusiteikęs veikti

Skirtingos visuomenės grupės pasižymi skirtinga pilietine galia. Daugiau galios jaučiasi turintys jauni, įgiję aukštąjį išsimokslinimą, didesnes pajamas gaunantys, dirbantys ir besimokantys, didmiesčių ir miestų gyventojai, mažiau – menkiau išsimokslinę, pensininkai, bedarbiai, vyresni nei 60 metų, mažas pajamas gaunantys, kaimo gyventojai.

Tyrimo duomenys rodo, jog ypatingai išsiskiria 15-19 metų šalies gyventojai. Šio amžiaus **jaunimo pilietinės galios indeksas siekia 38,8 balo**. Šioje grupėje buvo didžiausias nuošimtis žmonių, dalyvavusių streikuose (5 proc.), demonstracijose, piketuose, (8 proc.), visuomeninių organizacijų ir judėjimų veikloje (19 proc.), aplinkos tvarkymo talkose (46 proc.). 15-19 metų jaunuoliai gerokai dažniau nei vyresni gyventojai nurodė, kad imtųsi telkti žmones pilietinėms akcijoms, jeigu visai visuomenei iškiltų rimta politinė ar ekonominė problema (atitinkamai 22 proc. ir 19 proc.). Net keturi iš dešimties šios amžiaus grupės žmonių teigė, jog susidūrę su vietinės reikšmės problema imtųsi organizuoti veiklą jai spręsti. Jauni Lietuvos gyventojai optimistiškiausiai vertina savo pačių, eilinių piliečių bei visuomeninių organizacijų įtaką priimant visai visuomenei svarbius sprendimus.

Tačiau Lietuvos jaunimas menkai domisi krašto naujienomis: tik 10 proc. 15-19 metų respondentų nurodė, kad politinės naujienos jiems yra labai svarbios. 20-49 metų amžiaus grupėse šios naujienos domina du kartus daugiau žmonių, o tarp 50 metų ir vyresnių gyventojų politikos naujienomis besidominčių yra net tris kartus daugiau.

Itin dideli mokytojų ir visos visuomenės pilietinės galios skirtumai

Skirtingai nei ankstesnis, 2008 metų tyrimas buvo papildytas išsamiau Lietuvos mokytojų pilietinės galios vertinimu.

Mokytojų pilietinė galia žymiai lenkia Lietuvos visuomenės galios vidurkį. **Mokytojų pilietinės galios indeksas siekia 48,6 balo.** Tai yra net 15,4 balo didesnis už bendrąjį Lietuvos pilietinės galios indeksą.

Ypač mokytojai išsiskiria pilietiniu aktyvumu - tik 3 proc. mokytojų teigė per šiuos metus nedalyvavę nė vienoje iš tirtų pilietinių veiklų. Pasak dr. Ainės Ramonaitės, „tai yra gera žinia, rodanti, kad mokytojas tebėra bendruomenės lyderis (tai itin aiškiai matyti kaimiškose vietovėse), ir liudijanti, jog yra geros prielaidos pilietiškiesniam jaunimui ugdyti.“

Vis dėlto mokytojų aktyvumas labiausiai pasireiškia vietos lygmenyje. Nemaža mokytojų dalis yra vietos bendruomenės lyderiai, tačiau jie nėra linkę imtis nacionalinių pilietinių iniciatyvų. Atsakydami į klausimą, kaip elgtųsi, jei jų gyvenamoje vietovėje iškiltų vietinės reikšmės problema, 42 proc. apklausoje dalyvavusių mokytojų nurodė, kad imtųsi organizuoti veiklą šiai problemai spręsti, net 53 proc. - prie jos prisidėtų. Daug mažesnė dalis mokytojų (16 proc.) imtųsi organizuoti veiklą, jei visai visuomenei iškiltų rimta ekonominė problema, prie tokios veiklos prisidėtų 67 proc. Dar mažesnė mokytojų dalis (vos 6 proc.) imtųsi pilietinės iniciatyvos, jei šalį ištiktų rimta politinė problema - būtų panaikinta parlamentinė valstybės santvarka. Tokiu atveju prie kitų organizuojamo pilietinio veikimo prisidėtų 58 proc. mokytojų.

Tačiau mokytojai išsiskiria iš visuomenės ir tuo, jog gerokai stipriau jaučia riziką, susijusią su pilietine veikla. Daugiau nei 70 proc. apklaustų mokytojų yra įsitikinę, kad dalyvaujantis pilietinėje veikloje žmogus dėl jos gali nukentėti. Pavyzdžiui, net 73 proc. mokytojų mano, jog pilietiškai aktyvus žmogus rizikuoja netekti darbo, 75 proc. teigia, kad toks žmogus gali būti viešai užsipultas ar apšmeižtas. Tai gerokai didesnis nuošimtis nei Lietuvos vidurkis. Tai gi labiausiai riziką jaučia tie, kurie yra pilietiškai aktyviausi. Galima daryti prielaidą, jog daug šių žmonių patys yra patyrę neigiamas pilietinės veiklos pasekmes. Visuomeninė aplinka pilietiniam veikimui Lietuvoje išlieka nepalanki.